

FRANKENSTEIN

James Whale

USA, 1931, 70 min, K12

Elokuvan historia on myös hirviöiden historiaa. Kauhistuttavien monstereiden kautta elokuvantekijät ovat peilanneet ihmisten alitajuntaa luovalla ja kiinnostavalla tavalla. Hirviöt ovat jo yli sadan vuoden ajan mahdollistaneet pelon

ja ahdistuksen kokemisen turvallisesti.

Leffahirviöiden lista on pitkä. Esimerkiksi vanhaan juutalaiseen taruun perustuva **Der Golem** (ohjaus **Paul Wegener**, 1915) kertoi henkiin herätetystä savipatsaasta, joka ei saa vastakaikua rakkaudelleen ja murhaa useita pikkukaupungin ihmisiä. Vuonna 1922 **Friedrich Wilhelm Murnau** teki oman muunnelmansa kaikkien vampyyrien isosedästä Draculasta – elokuvan nimi tosin oli **Nosferatu**. Myöhemmin valkokankaalla rymysivät muiden muassa jättiläisgorilla **King Kong** (1933), egyptiläinen muumio elokuvassa **The Mummy** (1933) ja pelottava ihmissusi elokuvassa **Werewolf of London** (1935). Monet klassiset elokuvahirviöt on ikuistettu filmille jopa kymmeniä kertoja, ja uusia tulkintoja tehdään edelleen.

Hirviöt ovat aina reagoineet yhteiskunnan ja teknologian muutoksiin. Esimerkiksi 1950-luvulla monet hirviöt syntyivät ydinräjäytysten tai tieteellisten kokeiden seurauksena. Samalla vuosikymmenellä tehtiin myös paljon sci-fi-tarinoita, joissa viholliset tulivat ulkoavaruudesta. Muukalaiset heijastelivat kylmän sodan vastakkainasettelua, vaikka moni aikakauden ufoelokuva olikin halvalla tehty viihdepläjäys.

Rakastamme hirviöitämme edelleen, joten esimerkiksi dinosaurukset luultavasti jatkavat ihmisten jahtaamista tulevinakin vuosikymmeninä. Kaikkein kestävimmiksi hirviöiksi ovat osoittautuneet vampyyrit, jotka tuntuvat istuvan yhtä hyvin high school -sarjojen, goottilaisten romanssien kuin yhteiskunnallisten kommentaarien sankareiksi.

Frankensteinin hirviö saattaa olla kaikista kirjallisuuden ja elokuvan monstereista filosofisin ja herkin. **Mary Shelley** vuonna 1818 julkaisema romaani **Frankenstein eli uusi Prometheus** nappasi

ideoita ja vaikutteita monista muista teoksista mutta myös aikakauden tieteen saavutuksista. Romaania on pidetty ensimmäisenä aitona sci-fi-tarinana, mutta se on vaikuttanut voimakkaasti myös esimerkiksi kauhugenren kehitykseen.

James Whalen ohjaama **Frankenstein** ei noudata uskollisesti Shelleyn alkuperäistä tarinaa, vaikka runko onkin sama. Nuori tiedemies Henry Frankenstein (**Colin Clive**) luo isokokoisien ja voimakkaan olion ja herättää sen henkiin sähkön avulla. Hirviö ei saa nimeä, joten sille ei synny myöskään omaa identiteettiä. Se on vain olento, joka herättää ympäristössään pelkoa.

Traagisessa kohtauksessa hirviö tappaa vahingossa pienen tytön. Väkijoukko ei jää miettimään tapauksen eettisiä kysymyksiä vaan lähtee tappamaan pelottavaa oliota. Kohtaus muistuttaa hyytävällä tavalla someraivon roihautamista vaikkapa nykypäivän maahanmuuttajakeskustelussa. Yhteisö muodostaa nopeasti näkemyksen hirviön luonteesta, minkä jälkeen keskustelu on turhaa. Samalla roolit vaihtuvat: hirviö muuttuukin vihan kohteeksi ja saa paeta henkensä edestä.

Elokuvan ja kirjan hirviöt poikkeavat toisistaan melko paljon. Kirjan olento on älykäs ja jopa sympaattinen mutta samalla myös traaginen hahmo. Rajun käytöksen sanotaan johtuvan sen kohtaamasta kaltoinkohtelusta. Elokuvassa monstrumi taas on mykkä ja arvaamaton – se muistuttaa hieman eläintä. Asia selitetään niin, että Frankenstein joutui käyttämään viallisia aivoja rakentaessaan luomustaan.

Monista kummajaisrooleistaan tunnettu **Boris Karloff** esittää hirviötä hämmästyttävän herkästi. Hän onnistuu tuomaan hahmoon hitusen inhimillisyyttä, johon voi tutustua parhaiten lukemalla Shelleyn kirjan.

Vaikka Frankenstein vaikuttaa hetkittäin hieman koomiselta ja teatraaliselta, toimii elokuvan hirviö myös vahvana metaforana ihmisen mielessä piilevien pimeille voimille. Elokuva muistuttaa meitä myös uusiin teknologioihin liittyvistä eettisistä kysymyksistä: voiko tekoäly kääntyä ihmistä vastaan, pitäisikö älykkäille koneille tai keinotekoisille olennoille antaa yhteiskunnallisia oikeuksia, saako esimerkiksi ihmisen

geeniperimää muokata ja pitäisikö tiedeyhteisöä valvoa tarkemmin.

Tarina Frankensteinin hirviöstä pysyy merkityksellisenä niin kauan, kun jaksamme etsiä

vastauksia kysymyksiin oman toimintamme seurauksista muille eläville ja tietoisille olennoille.

Antti Pentikäinen

POHDITTAVAKSI

- Listatkaa elokuvahirviöitä, jotka ovat tehneet teihin vaikutuksen. Mitkä ovat pelottavia, mitkä eivät? Millaiset ominaisuudet tekevät monsterista mahdollisimman kauhistuttavan?
- Hirviön tehtävä elokuvissa ja kirjallisuudessa on yleensä herättää pelkoa. Mitä muita teemoja voi käsitellä hirviöiden kautta? Esimerkiksi Frankenstein-elokuva voidaan nähdä kommenttina tieteen etiikasta.
- Miten Frankensteinin hirviöön suhtauduttaisiin vuoden 2016 Suomessa?
- Suunnitelkaa hirviö suomalaisen kauhuelokuvaan. Kirjoittakaa elokuvan juonesta synopsis ja kuvailkaa monstera mahdollisimman tarkasti. Voitte myös piirtää hirviöstä kuvan tai tehdä kuvitteelliselle leffalle julisteen. Jakakaa synopsikset ja pohtikaa, mikä niistä kannattaisi toteuttaa.
- Mikä on Frankenstein-elokuvan tehokkain kohtaus? Miksi?
- Kertomus Frankensteinin hirviöstä voidaan nähdä pieleen menneenä tieteellisenä kokeena. Analysoikaa Victor Frankensteinin ja muiden henkilöiden toimintaa. Miten heidän olisi pitänyt toimia, jotta tarina ei olisi päätynyt tragediaan? Millä nykyajan tieteenaloilla mielestänne tarvitaan eettisiä keskustelua ja sääntöjä?
- Voiko Frankensteinia nimittää kauhuelokuvaksi, vai edustaako pari sataa vuotta vanha tarina kykyisin jotain muuta lajityyppiä? Jos elokuvasta tehtäisiin uusintaversio nyt, miten sitä kannattaisi mielestänne modernisoida?